

HERINNERINGEN AAN SPANJE

DOOR B. P. WIGGERS VAN IJSSELSTEIN

MET FOTO'S NAAR TEEKENINGEN VAN D. WIGGERS

TOLEDO.

Gelijk de bewoners zijn ook de steden van Castilië stroef en ernstig van uiterlijk. Naast het kleurige Sevilla, dat indruk geeft als van een getooide bruid — zonnige lach om de lippen, geur van oranje omgeeft haar — naast Sevilla met haar Giralda, den als tot uitdrukking gekomen geest der bevallige, vroolijke bevolking; naast Cordoba met haar verleden van rijkdom en ernst, grootheid, kracht en wijsheid, naast deze twee karaktervolle steden, staat Toledo met haar marquant uiterlijk, gelijk aan een stroef, zwijgend krijgsman, tot aan de tanden gewapend, op de dorre, naakte rotsen; gelijkend het beeld van den Spanjaard van Castilië: de hand behoorend bij het zwaard, de gespoorde voet in den stijgbeugel.

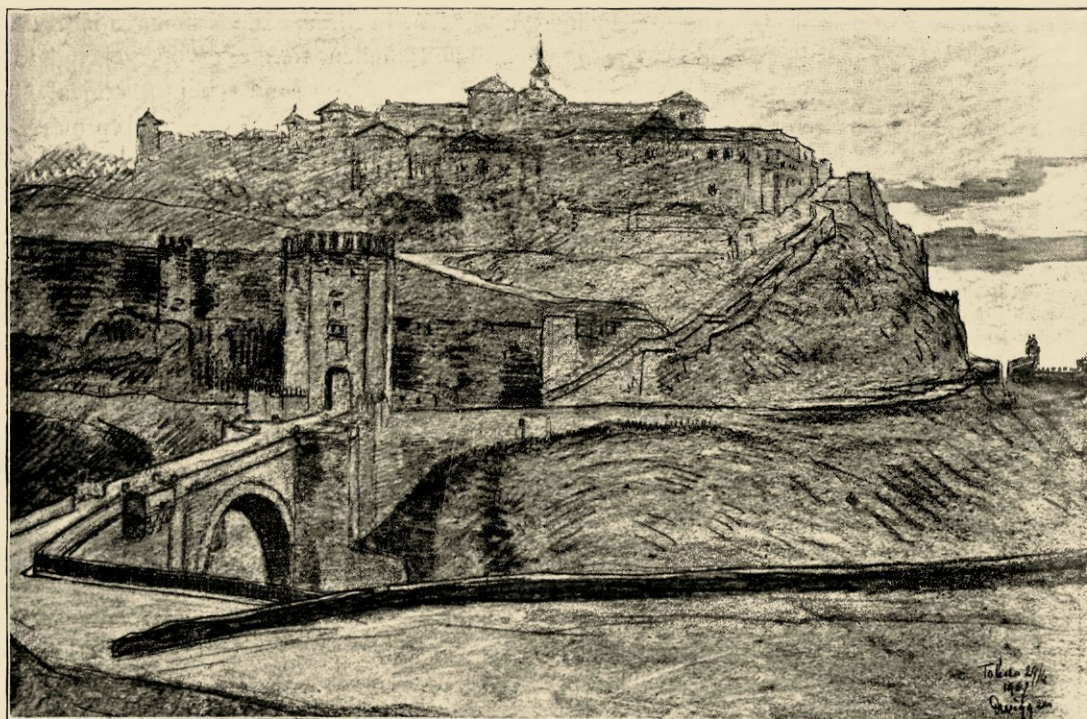
In de tijden van heden zijn wapenrustingen nutteloos en de harnasementen in musea zijn voor ons nietszeggende, doode dingen. We bewonderen den wapensmid, we peinen over het stalen lichaam dat het stalen kleed droeg, maar het beeld blijft vaag en ver af, het is als een verbleekte teekening van vroeger dagen tusschen de bladeren van een heden-daagsch tijdschrift. Zulk een indruk maakt Toledo niet. Wanneer gij staat aan de ruige, steenbleeke oevers van de diep onder u stroomende Taag, van aangezicht tot aangezicht tegenover de oude Alcantara-brug, zwaar van borstwering, ter weerszijde hare geweldige poorten, als de rotsen verweerd en stug van uiterlijk; wanneer de kleine, geringe figuren: karren bespannen met muilen, meest vier of zes in aantal, de binnenpoorten in vaart uitdraven; of menschen, kleine stippen gelijk, gehuld in wijden mantel, den witten heirweg beklimmen of, wiegend in het zadel kleine bonte figuurtjes op ezels onder de hooge poort gaan, dan voelt men de eeuwen als wegzinken. Als daarboven het machtige silhouet rijst van Toledo, een grijze, gekanteelde massa gelijk als ware het een

grillig gevormd vervolg van de steile rotsen waarop het staat; dan wordt alle bleeke verbeelding als het ware leven ingeblazen, de in mantels gehulde figuren ze worden krijgslieden in dreunende wapenrusting, de bespannen muilen trekken, voortgejaagd in daverende vaart, vreemd oorlogsmateriaal — want niet in brokstukken, versted en onherkenbaar staat Toledo voor u, maar waar ge midden in staat, te midden waarvan ge u beweegt, waar ge met uwe kleding, met uwe kennis, met uw denken van heden in staat — het is het Toledo van wapenrustingen en krijg. Niet is hier en daar een met zorg gespaard buurtje, een met piëteit hersteld gebouw, vreemd en dood staande te midden der bekeade dingen van deze dagen ingericht naar onze behoeften; niet zijn er bleeke overblijfsels, aangegaapt door vreemdelingen, bestudeerd door geleerden, overblijfsels die wel is waar hoog genot kunnen schenken, maar die niet de emotie kunnen wekken dat we met den trillenden draad der historie er aan zijn verbonden; dergelijke resten zijn gebroken en geschonden schakels, vol zorg bewaard en bespaard, maar zoo is Toledo niet. Toledo behoort onder die steden die fascineeren doordat ze niet een verwrongen en uiteengerukt beeld, maar doordat ze zichzelf geven zooals ze waren in de tijden van hun grootheid. Wel is het Toledo van thans ontdaan van alle pracht en praal, is het slechts het geraamte van de groote krachtfiguur die het eens was, maar de muren waarlangs onze hand strijkt, het zijn de muren van weleer; wel zijn de paleizen van Toledo woningen van armen geworden, maar de gebeeldhouwde poorten gesloten met kopergeknopte en bronsversierde deuren, het zijn dezelfde waardoor de tulbandgedekte, in kostbare gewaden gekleede Moor binnenging. Almachtig was toen Toledo, groot onder

Herinneringen aan Spanje.

den rusteloozen ijver, groot onder den klaren geest der alles overwinnende Saracenen. Terwijl heden, uit de diep beneden stroomende Taag, die als een gordel de stad omringt, het water, door ezels beladen met zakken, naar boven wordt gebracht, vroeger slaven af en aan de hooge rotstrappen gingen, de kruik op den schouder, om Toledo van water te voorzien, daar was het in de tijden der Mooren een molen waarvan het waterwiel 90 voet hoog reikte, die 900,000 emmers water dage-

Toledo ter weerszijde de hooge, meest raamlooze muren, zich kronkelend opdat de bewoners in tijden van nood zich beter zouden kunnen verdedigen, vol oorlogsgewoel, en eenmaal werd er de groote strijd uitgevochten waar de Mooren, door verraad der verdrukte Joden, in overhaaste vlucht zich spoedden over de oude brug; toen werd het Christenkruis binnen de muren van Toledo gedragen. Toen werden de oude, schoone moskeeën hervormd, verrees de groote kathedraal triom-

GEZICHT OP TOLEDO MET DE ALCANTARABRUG OP DEN VOORGROND.

lijks binnen de stad bracht. Waar Grieken een standbeeld oprichtten (zegt een oude spreekwijze) Christenen een kruis, daar bouwden de Mooren een watermolen. Zoozeer wisten ze water te waardeeren en brachten het in zulk een overvloed binnen hun bereik, dat, naar overlevering, toen een der Moorsche vorsten zijn zomerpaleis liet bouwen, hij het water van uit de bergen in een bekken liet binnenvloeiën; van uit het bekken stroomde het, zoodanig geleid, binnen het paleis, dat het naar beneden stortend den als levenden, bewegelijken muur vormde van des vorsten statievertrek.

Meermalen waren de nauwe straten van

feerend over stad en volk en Toledo kreeg een ander, een tweede aangezicht.

Oppermachtig heerschte de kerk; het marktplein Zocodover, vol handelsrumoer en vreemde feesten, het veranderde van aanzien onder den fanatieken greep der geestelijkheid. Het zwaard der kerk van Rome verving de alomberoemde Toledosche kling. In weergaloozen rijkdom verrees kerk na kerk in prachtige gothiek; in de kloostergangen, blank van marmer, gingen bisschoppen en prelaten in gewaden van brocaat, schitterden in scharlaken; maar het machtige Toledo verstikte in dien machtigen greep, welvaart verliet de muren, en als zoovele andere schrom-

Herinneringen aan Spanje.

pelde de groote Moorenstad tot een kolos zonder ziel. „De navel van het schiereiland, de kroon van Spanje, het licht van de wereld, vrij van den tijd der machtige Gothen af,” zoo noemt een van Toledo's zonen, Padilla, de stad die nu daar staat alsof eeuwendurende dwang haar kloppend wezen heeft doen verdooven.

We leunden over de zware borstwering der Alcantarabrug, die met een enkelen koenen boog zich strekt boven de diepe, krachtige Taag. We doorliepen de tallooze nauwe,

de oevers langs de Taag vol schoon geboomte; het werd gekapt, verzonden en gebruikt om de nieuwe stad Madrid van hout voor hare huizen te voorzien. Nu verrijkt een enkele boom het silhouet der glooiend liggende bergen, goudgeel van kleur, door-groefd met goudaderen, met blauwig sphaat, met glanzend mica en kwarts. Kaal en doodsch is de rotsbodem, maar hoe aangrijpend schoon in hun droefheid zijn de bergen rondom Toledo.

In den avond strekken zich de golvende

TOLEDO. ALCANTARABRUG.

bochtige, slecht geplaveide wegen, waar nooit voertuigen ratelen en alles per ezel wordt vervoerd. Een van deze straten is winkelstraat, die als een vreemde ader de stad voor een klein deel doorsnijdt. Onaanzienlijk zijn echter de winkels en bescheiden de koopwaar. Een enkele buiging in de straat en we zijn weer in de eeuwen van weleer. De alle naar omlaag leidende straten voeren voor een groot deel naar de twee bruggen, de Alcantara en de San Martin. Rondom Toledo is het een woestenis. Schaarsch zijn er de olijvenhoven en wijngaarden. Eenmaal waren

ononderbroken lijnen van den keten der Guadarama tot aan den gezichtseinder, geen boomenkruin wiegt in den avondwind, geen vogel zingt zijn lied, maar voetstap na voetstap stijgen de heerlijkste geuren, geuren niet na te speuren van waar ze komen; wanneer ik aan Toledo denk, zal ik altijd aan dien kruidengeur moeten denken en aan de zon, die zonk in gloed over de wijde eenzaamheid. Tegen het licht, dat bleekte tot groengoud, stond Toledo's silhouet in violetten schijn. Zoo geweldig schoon was toen Spanje's meest romantische stad, zoo

Herinneringen aan Spanje.

grootsch haar starre omgeving, dat ons — nadat we in de schemering naar de oevers der Taag waren gedaald (de lichten van kleine hutten weerspiegelden erin), nadat we waren gegaan door de enge straten, en onder het heldere lamplicht ons avondmaal nuttigden, — toch het groot-geziene als het meest reële voor oogen stond.

Zoo dwingt Toledo tot droomen en staat het naar waarheid in herinnering als een reusachtig museum onder blauwen hemel. Haar cathedraal rijst in trotsche gothiek boven de stad. Ontelbaar zijn de schatten er geborgen, de prachtige kapellen, de rijke detailversiering. Uren kan men blijven en bewonderen onder het kleurige licht der prachtig gebrande boogvensters. Het is stil onder de hooge gewelven, een enkele figuur bestijgt de trappen van het altaar: een geestelijke die er even vertoeft; een vrouwtje gaat met kleppende muiltjes, haar mandje aan den arm, binnen de kerk — ze slaat even de tip van haar doek over 't hoofd (vrouwen mogen niet ongedekt hier komen), knielt of buigt voor 't altaar en verdwijnt weer door een tegenoverliggende deur; ze nam haar naasten weg naar huis misschien.

De gewelven van Toledo's cathedraal rijzen niet zoo hoog als die van Sevilla, maar waarheen men ziet, er zijn schatten geborgen. Helaas detoneert een onwaardige barokversiering, aangebracht achter het koor, maar wanneer men naar boven ziet en het oog volgt het langzaam afnemend, kleurig licht, dat, lager komend, zich diffuus aaneensluit tot een half-duister, en wanneer in dat gebroken licht de schoonheden der zoovele kapellen tot u komen, dan is Toledo's cathedraal wel de kroon van Toledo. Haar capilla mayor, die van Santiago, die der Reyes Nuevos, zijn prachtig; de banken in het koor intarsia van de fijnste kunst, de jaspis en albasten zuilen, die de albasten zoldering dragen, het beeldhouwwerk — alles is overweldigend mooi. Ook de sala capitular met haar prachtige portaal, met de artesonade zoldering en marmer ingelegden vloer, is ernstig en schoon. De statige ruimte van de kapittelzaal, men gaat ze door met het beklemmend gevoel, dat alles slechts vluchtig kan worden gezien. Onder deze kerk is een

chrypta; 88 zuilen dragen de laag gebouwde zoldering. Zulk een krypt heeft door haar mystiek duister en de algeheele afwezigheid van elke versiering, iets wonderbaar aantrekkelijks.

Gaat men door een van de schoone poortingen dezer imposante cathedraal, dan onmiddellijk regent het zegewenschen op uw hoofd van ellendige, treurige bedelaars, die gehurkt zitten op de trappen. Klagend houdt de een u zijn verminkte hand voor, de ander staart u met blinde oogen in 't gelaat: een koor van jammer, waaraan ge niet weet te ontsnappen. Hier was het de eerste maal, dat het bedelen in Spanje onze beklemdheid opwekte. Niet voornamelijk om het veeleischend en lastig opdringen van de helaas terugstootende ongelukkigen, maar om het feit, dat de overheid niets doet hen een menswaardiger leven te verschaffen.

Het bedelen in Spanje is niet, als ten onzent, een schande, en zij die geven doen een godewelgevallig werk. Maar de grootste oorzaak dat steeds zich zulk eene opeenhooping van ongelukkigen aan de kerkdeuren verzamelt, moet worden gezocht in het drukke vreemdelingenverkeer. Degenen, die in rijkdom zich het genot van reizen kunnen verschaffen, hun hart schrikt bij het zien van zulk een tegenstelling, en men geeft — ofschoon verstandigen aarzelen, en terecht. Maar ook vroolijke, kleine bedelaars heeft Toledo. Zoo dra eenig voorbijganger eenigszins afwijkt in kleederdracht, loopen ze hem terzijde en wijzen hem een der merkwaardigheden van de stad; daar er zeer vele bijzonderheden zijn en Toledo niet groot is, vindt men allicht iets in de nabijheid. Men wijst u iets en vervolgt onmiddellijk: „una perita, signori?“, en herhaalt die vraag in alle talen der wereld. Toch gunt men gaarne den vroolijken schooljongens hunne „perita“, wanneer ze u terechtbrengen in de verwarrende straten der stad. Op deze wijze kwamen we ook in de voormalige moskee El Christo de la Luz.

Naar de legende luidt, werd een sedert den Gothentijd ingemetseld kruis daar weer uitgegraven; de kleine lamp ervoor was nog brandende. Het paard van den grooten cid knielde ervoor, toen hij zegevierend de stad binnenreed. Onaanzienlijk en vervallen van